

volgens de betekenis die de Kerk, toen zij voor het laatst zich over haar belijdenis uitsprak, zelf aan dat woord had gehecht en dat had plaatsgevonden op de Synode van Dordrecht in 1619'.

Bovendien, waar vind ik de in Wieringa's artikel (11) toegezegde bibliografie betreffende de Vrije Universiteit? Of bedoelt hij de bibliografie die J. Klapwijk geeft aan het eind van diens artikel 'Honderd jaar filosofie aan de Vrije Universiteit'? In dát geval is zij incompleet, maar zij zal door Klapwijk zo ook niet bedoeld zijn. Overigens, diens instructieve bijdrage van 65 pagina's verdient een bijzonder vermelding. Gemist wordt slechts een explicatie van de meningsverschillen die de 'eigen' filosofie van de V.U. intern heeft opgeroepen.

Een dergelijke aanmerking zou ook aan het adres van de andere auteurs gemaakt kunnen worden. Er had best méér verteld mogen worden over de conflicten en het daarbij behorende verdriet die de indrukwekkende historie van de V.U. begeleid hebben. Zoiets had gekund. Het prachtige boek laat immers duidelijk zien over welke geestelijk-intellectuele kracht de Vrije Universiteit momenteel beschikt.

P. L. Schram

C. H. E. de Wit, *Het ontstaan van het moderne Nederland 1780 - 1848 en zijn geschiedschrijving*. Oirsbeek (L.) 1978, 148 bldz.

Met deze studie gaat De Wit nader in op enkele punten uit de discussie, die m.n. zijn grote werk over de strijd tussen aristocratie en democratie in Nederland in de periode 1780 - 1848 (uit 1965, herdrukt in 1977) had opgeroepen. Het boek heeft een enigszins tweeslachtig karakter, doordat het moet dienen als platform vanwaar de auteur de kritiek op zijn eerdere publikaties van de kant van E. H. Kossmann, J. J. Woltjer en H. van der Hoeven beantwoordt, maar tevens een overzicht wil geven van de moderne geschiedschrijving van de periode 1780 - 1848 als zodanig. Voorop gaat dan nog een onderzoek naar het ontstaan van de voor de gehele materie uiterst belangrijke *Grondwettige herstelling van Nederlands staatswezen* (1784 - 1786), meestal toegeschreven aan de z.g. democratische patriotten (later voor een deel terug te vinden bij de unitarissen en de jacobijnen, en dat dankzij allerlei buitenlandse invloeden), door De Wit toegewezen aan de patriotse regenten, een partij die in zijn visie juist niet democratisch genoemd moet worden, maar eerder oligarchisch en in 1801 het heft volledig in handen kreeg. Bij De Wit komen allerlei groeperingen en personen in een ander daglicht te staan; vooral t.a.v. Schimmelpenninck is de herwaardering opvallend. Hij heeft voor zijn beschouwingen Thorbecke aan zijn zij, wiens *Historische schetsen* door toedoen van De Wit in 1980 opnieuw zijn gedrukt (met een studie van zijn hand, *Thorbecke staatsman en historicus*, uitgegeven door SUN als *Sunschrift* nr. 153 o.d.t. *Thorbecke en de wording van de Nederlandse natie*). Men kan niet anders zeggen dan dat De Wit zijn posities in het debat goed gefundeerd heeft. Met spanning zie ik uit naar de vertogen van de door De Wit als 'conciliante school' betitelde historiografie. Ook voor de kerkgeschiedschrijving van deze periode is deze discussie van belang; de relaties tussen theologie, kerk, en politieke en economische machten zijn voor een groot deel nog in een nevel gehuld.

A. de Groot